

WYZNACZENIE PARAMETRÓW GEOTECHNICZNYCH STOSOWANYCH DO OKREŚLANIA JAKOŚCI ZAGĘSZCZENIA NASYPÓW Z GRUNTÓW NIESPOISTYCH

Agnieszka Dąbska, Stanisław Pisarczyk

Politechnika Warszawska

Streszczenie. W referacie, na podstawie literatury i badań własnych, omówiono parametry zagęszczalności gruntów niespoistych oraz sposoby ich wyznaczania i zależności między nimi. Dla piasków i gruntów gruboziarnistych przedstawiono zależności pomiędzy następującymi parametrami: maksymalną gęstością objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotnością optymalną (w_{opt}) – metoda standardowa i zmodyfikowana Proctora, wskaźnikiem jednorodności (C_u), średnicą zastępczą (d_{10}), średnicą maksymalną (d_{max}) i średnią ważoną średnicę ziaren ($d_{sr.waż.}$) oraz minimalną i maksymalną gęstością objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{dmin} i ρ_{dmax}).

Słowa kluczowe: grunty niespoiste, zagęszczalność, wskaźnik zagęszczenia, korelacje między parametrami geotechnicznymi

WSTĘP

Jakość zagęszczenia nasypów z gruntów niespoistych (drobnoziarnistych i gruboziarnistych według klasyfikacji zgodnie z PN-88/B-04481) określa się na podstawie wskaźnika zagęszczenia (I_S) lub stopnia zagęszczenia (I_D). Wskaźnik zagęszczenia wyznacza się ze wzoru:

$$I_S = \frac{\rho_d}{\rho_{ds}} \geq I_{SW} \quad (1)$$

Adres do korespondencji – Corresponding author: Agnieszka Dąbska, Politechnika Warszawska, Wydział Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska, Zakład Budownictwa Wodnego i Hydrauliki, ul. Nowowiejska 20, 00-653 Warszawa, e-mail: agnieszka.dabska@is.pw.edu.pl

© Copyright by Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2016

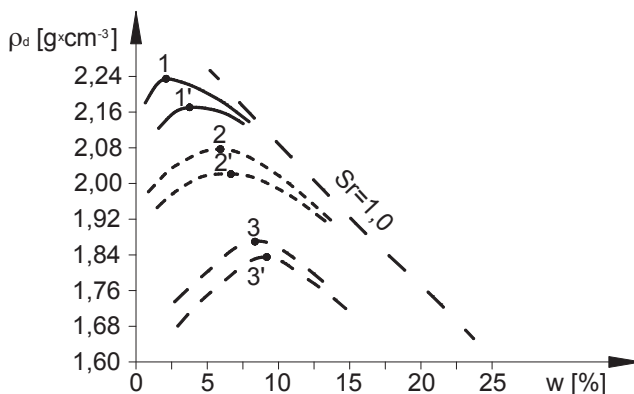
gdzie: ρ_d – gęstość objętościowa szkieletu gruntowego w badanym nasypie [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$],
 ρ_{ds} – maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego przy wilgotności optymalnej (w_{opt}) [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$],
 I_{SW} – wymagany wskaźnik zagęszczenia gruntu w nasypie.

Parametry zagęszczalności: maksymalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) oraz wilgotność optymalną (w_{opt}) wyznacza się na podstawie badań laboratoryjnych zgodnie z PN-88/B-04481.

W dotychczasowej praktyce laboratoryjnej [PN-88/B-04481] stosowane są dwie podstawowe metody określania parametrów zagęszczalności przez ubijanie w cylindrze:

- metoda standardowa (energia zagęszczania $E_1 = 0,59 \text{ J}\cdot\text{cm}^{-3}$),
- metoda zmodyfikowana (energia zagęszczania $E_2 = 2,65 \text{ J}\cdot\text{cm}^{-3}$).

Na rysunku 1 przedstawiono przykładowe wyniki badań zagęszczalności gruntu gruboziarnistego, piasku średniego i piasku drobnego metodą standardową i zmodyfikowaną Proctora. Z wykresów wynika, że zagęszczalność (maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego, ρ_{ds} i wilgotność optymalna, w_{opt}) gruntów niespoistych metodami ubijania zależy od grubości uziarnienia gruntu (średnica ziaren d_{max}) oraz energii ubijania/zaęszczenia (E_1 i E_2). Badanie parametrów zagęszczalności gruntów metodami ubijania jest bardzo pracochłonne, stąd poszukuje się metod określania maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) na podstawie innych parametrów geotechnicznych zbadanych metodami mniej uciążliwymi [Dąbska i Pisarczyk 2012].

Rys. 1. Przykładowe krzywe zagęszczenia gruntów niespoistych drobnziarnistych według PN-88/B-04481 i gruntu gruboziarnistego w aparacie wielkowymiarowym (metoda Proctora): 1 i 1' – grunt gruboziarnisty $d_{\text{max}} = 20\div 80$ mm, 2 i 2' – piasek średni, 3 i 3' – piasek drobny; 1, 2 i 3 – metoda zmodyfikowana, 1', 2' i 3' – metoda standardowa

Fig. 1. Examples of density curves for fine-grained soils according to PN-88 / B-04481 and coarse soil in the large apparatus (Proctor methods): 1 and 1' – coarse soil $d_{\text{max}} = 20\div 80$ mm, 2 and 2' – medium sand, 3 and 3' – fine sand; 1, 2 and 3 – modified Proctor method, 1', 2' i 3' – standard Proctor method

Stan zagęszczenia gruntów niespoistych określa się na podstawie stopnia zagęszczenia, który wyznacza się ze wzoru:

$$I_D = \frac{e_{\max} - e}{e_{\max} - e_{\min}} = \frac{\rho_{d\max}(\rho_d - \rho_{d\min})}{\rho_d(\rho_{d\max} - \rho_{d\min})} \quad (2)$$

gdzie: $e_{\max}$ – maksymalny wskaźnik porowatości przy najluźniejszym ułożeniu ziaren, $\rho_{d\min}$,
 $e_{\min}$ – minimalny wskaźnik porowatości przy najgęstszym ułożeniu ziaren, $\rho_{d\max}$,
 e – wskaźnik porowatości gruntu w nasypie, ρ_d ,
 $\rho_{d\max}$ – gęstość nasypowa szkieletu przy najgęstszym ułożeniu ziaren [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$],
 $\rho_{d\min}$ – gęstość nasypowa szkieletu przy najluźniejszym ułożeniu ziaren [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$],
 ρ_d – gęstość objętościowa szkieletu gruntowego gruntu w nasypie [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$].

Stopień zagęszczenia gruntów (I_D) niespoistych drobnoziarnistych można zbadać metodą laboratoryjną lub sondowania dynamicznego.

Parametry geotechniczne gruntów drobnoziarnistych według klasyfikacji PN-86/B-02480 do wzorów (1) i (2) wyznacza się według PN-88/B-04481. W przypadku gruntów gruboziarnistych według klasyfikacji PN-86/B-02480 (grubo okrucowych) do określenia wymienionych parametrów brakuje ustaleń normowych. Parametry te można wyznaczyć przy użyciu specjalistycznej aparatury wielkowymiarowej, stosując odpowiednią metodykę badań [Pisarczyk 2015].

Celem artykułu jest pokazanie, że parametry zagęszczalności gruntów niespoistych: maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) oraz wilgotność optymalna (w_{opt}) zależą od parametrów opisujących uziarnienie gruntu: wskaźnika jednorodności (C_U), średnicy zastępczej (d_{10}), średnicy maksymalnej ($d_{\max}$) i średniej ważonej średnicy ziaren ($d_{\text{sr.waż.}}$) oraz od minimalnej i maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{d\min}$ i $\rho_{d\max}$). Wyznaczając te parametry geotechniczne (mniej uciążliwymi i pracochłonnymi metodami), można dla celów praktycznych określić parametry zagęszczalności.

PRZEGLĄD LITERATURY

Pomiędzy wskaźnikiem zagęszczenia (I_S) i stopniem zagęszczenia (I_D) dla gruntów drobnoziarnistych niespoistych została ustalona empiryczna zależność [Pisarczyk 1975]:

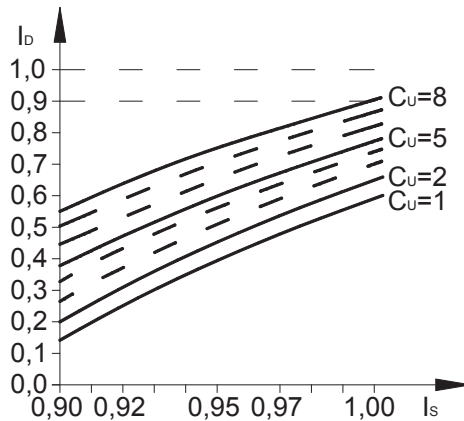
$$I_S = 0,855 + 0,165I_D \quad (3)$$

Natomiast dla gruntów gruboziarnistych (grubo okrucowych) zależność ta wynosi [Pisarczyk 2015]:

$$I_S = 0,78 + 0,33I_D \quad (4)$$

Znając wskaźnik jednorodności gruntu $\left(C_U = \frac{d_{60}}{d_{10}}\right)$ i stopień zagęszczenia (I_D), można wyznaczyć wskaźnik zagęszczenia (I_S) z nomogramu (rys. 2), lub znając stopień zagęszczenia (I_D) ze wzoru (3) lub z nomogramu (rys. 2) i znając dodatkowo wskaźnik jednorodności (C_U), można wyznaczyć wskaźnik zagęszczenia (I_S) [VEB Bau... 1975].

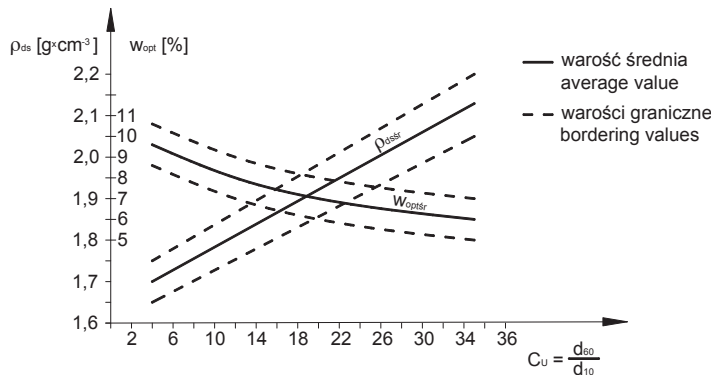
Z badań przedstawionych w literaturze wynika, że maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) gruntów niespoistych zależy od energii zagęszczania (metoda

Rys. 2. Zależność stopnia zagęszczenia (I_D) od wskaźnika zagęszczenia (I_S) dla gruntów niespójnych drobnoziarnistych w funkcji C_U [VEB Bau... 1975]

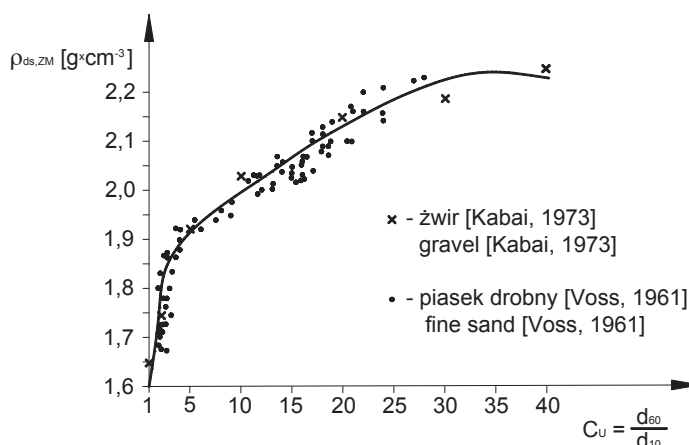
Fig. 2. The values of density index (I_D) versus the values of degree of compaction (I_S) for fine-grained non-cohesive soils created in the function of C_U [VEB Bau... 1975]

standardowa i metoda zmodyfikowana Proctora), grubości uziarnienia i wskaźnika jednorodności (C_U). Na rysunku 3 przedstawiono zależności maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) dla piasków i żwirów (metoda standardowa Proctora) od wskaźnika jednorodności (C_U) [Voss i Floss 1968], a na rysunku 4 – zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) od wskaźnika jednorodności (C_U) dla piasków i żwirów (metoda zmodyfikowana Proctora) [Voss i Floss 1968, Kabai 1973]. Wartość maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) dla piasków i żwirów wzrasta wraz ze zwiększaniem się ich różnoziarnistość, czyli wraz ze wzrostem wartości wskaźnika jednorodności (C_U).

Rys. 3. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) dla piasków i żwirów (metoda standardowa Proctora) od wskaźnika jednorodności (C_U) [Voss i Floss1968]

Fig. 3. The values of maximum dry density (ρ_{ds}) and optimum moisture (w_{opt}) for sands and gravels (standard Proctor method) versus the values of uniformity coefficient (C_U)

Rys. 4. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora, od wskaźnika jednorodności (C_U) dla piasków i żwirów o ciągłym uziarnieniu

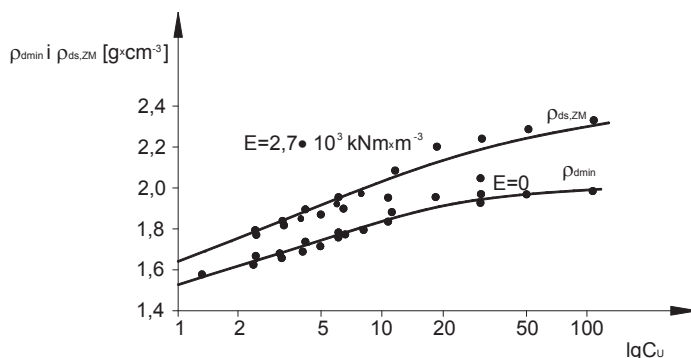
Fig. 4. The values of maximum dry density ($\rho_{ds,ZM}$) – modified Proctor method versus the values of uniformity coefficient (C_U) for the non-gapped sands and gravels

Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora i minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) od wskaźnika jednorodności (C_U) dla piasków i żwirów ustalił Kabai [Kabai 1973]. Badania maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) według metody zmodyfikowanej Proctora oraz badania minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) w stanie luźnym zostały wykonane dla 16 próbek piasków i żwirów o uziarnieniu $d = 0,06 \div 20$ mm. Wyniki badań Kabai przedstawiono na rysunku 5 [Kabai 1973].

Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) od maksymalnej średnicy ziaren (d_{max}) dla gruntu gruboziarnistego o naturalnym uziarnieniu po odrzuceniu ziaren większych od 7; 10; 20 i 80 mm przedstawiono na rysunku 6. Badania gruntów o uziarnieniu $d_{max} = 20 \div 80$ mm wykonano w wielkośrednicowym aparacie typu Proctora, a gruntów o $d_{max} = 7 \div 10$ mm – w cylindrze normowym według metody standardowej Proctora. Na rysunku 7 przedstawiono zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) od wilgotności optymalnej (w_{opt}) dla gruntów gruboziarnistych ($d_{max} = 20 \div 80$ mm) [Pisarczyk 2015]. Na podstawie literatury [Wiłun 2013, Pisarczyk 2015] można stwierdzić, że dla gruntów niespoistych wilgotność optymalna uzyskana z badań według metody zmodyfikowanej Proctora wynosi około $w_{opt,ZM} = (0,7 \div 0,8)w_{opt}$, a maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego według metody zmodyfikowanej Proctora wynosi odpowiednio $\rho_{ds,ZM} = (1,03 \div 1,05)\rho_{ds}$.

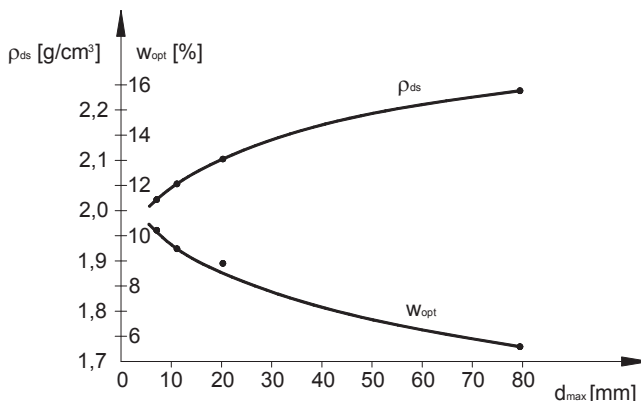
Dla gruntów gruboziarnistych o uziarnieniu: minimalna średnica ziaren $d_{min} = 0,025 \div 5,0$ mm i maksymalna średnica ziaren $d_{max} = 5 \div 80$ mm, oraz wskaźnika jednorodności $C_U = 1,3 \div 46,6$ ustalono zależność [Pisarczyk 1975]:

$$\rho_{dmin}/\rho_{dmax} = 0,865 - 0,001C_U \quad (r = 0,75) \quad (5)$$

Rys. 5. Zależność minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) – grunt luźno usypany, i maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora dla piasków i żwirów, od wskaźnika jednorodności (C_U) dla energii zagęszczenia $E = 0$ i $E = 2,7 \cdot 10^3 \text{ kNm} \cdot \text{m}^{-3}$ [Kabai 1973]

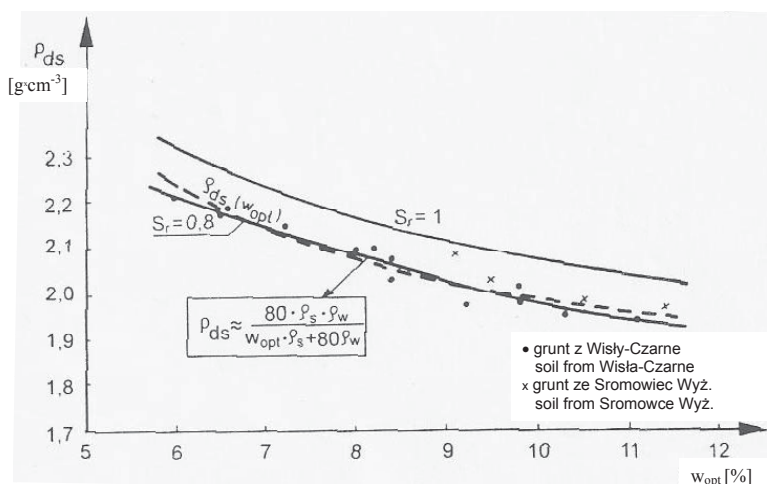
Fig. 5. The values of minimum dry density (ρ_{dmin}) – loosely piled soil and maximum dry density ($\rho_{ds,ZM}$) – modified Proctor method for sands and gravels versus the values of uniformity coefficient (C_U) for compaction energy $E = 0$ and $E = 2,7 \cdot 10^3 \text{ kNm} \cdot \text{m}^{-3}$ [Kabai 1973]

Rys. 6. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) od maksymalnej średnicy (d_{max}) gruntu gruboziarnistego (żwirowo-otoczkowego) [Pisarczyk 2015]

Fig. 6. The values of maximum dry density from compaction test (ρ_{ds}) and optimum moisture (w_{opt}) versus the values of maximum grain diameter (d_{max}) for the coarse (gravel-pebble) soils [Pisarczyk 2015]

Znając wartości minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) i wskaźnika jednorodności (C_U) dla gruntów o podobnym uziarnieniu, można z zależności Pisarczyka (5) określić wartość maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax}). Ślęzak w swojej pracy [Ślęzak 1961] zestawił około 1000 wyników badań maksymalnej i minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax} i ρ_{dmin})

Rys. 7. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) od wilgotności optymalnej (w_{opt}) dla gruntów gruboziarnistych ($d_{max} = 20\div 80$ mm) [Pisarczyk 2015]

Fig. 7. The values of maximum dry density (ρ_{ds}) versus the values of optimum moisture (w_{opt}) for the coarse soils ($d_{max} = 20\div 80$ mm) [Pisarczyk 2015]

gruntów niespoistych: od piasków drobnych do pospółek, w zakresie średnic zastępczych $d_{10} = 0,05\div 0,24$ mm, i wskaźnika jednorodności w zakresie $C_U = 1,36\div 13,0$ i na ich podstawie ustalił następujące zależności empiryczne (gdzie d_{10} w mm):

$$\rho_{dmax} = 1,662 + 1,29d_{10} \quad [\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}] \quad (6)$$

$$\rho_{dmin} = 1,297 + 1,708d_{10} \quad [\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}] \quad (7)$$

Znając wartości średnicy zastępczej (d_{10}), z zależności (6) i (7) można wyznaczyć minimalną i maksymalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{dmin} i ρ_{dmax}).

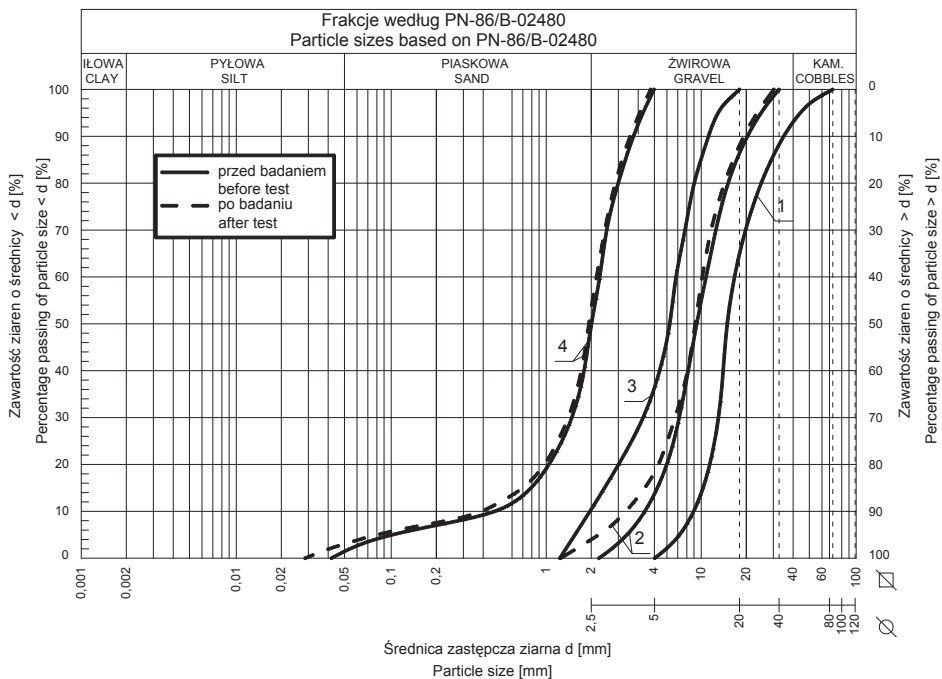
METODYKA BADAŃ

Maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego z badań w aparacie Proctora (ρ_{ds}) i wilgotność optymalna (w_{opt}) oraz uziarnienie

Dla 55 próbek gruntów niespoistych: od piasków drobnych do żwirów w zakresie $d_{10} = 0,01\div 0,30$ mm wykonano badania składu granulometrycznego metodą analizy sitowej zgodnie z normą PN-88/B-04481 oraz badania zęszczalności w aparacie Proctora (metoda standardowa) zgodnie z normą PN-88/B-04481. Na podstawie wykonanych badań dla każdego z gruntów określono średnicę zastępczą (d_{10}) oraz maksymalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) i wilgotność optymalną (w_{opt}).

Maksymalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego (ρ_{dmax}) i minimalna gęstość objętościowa szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) oraz średnia ważona średnica ziaren ($d_{sr.waż.}$) i maksymalna średnica ziaren (d_{max})

W celu określenia stopnia zagęszczenia (I_D) gruntów niespoistych należy wyznaczyć graniczne wartości gęstości objętościowej szkieletu gruntowego: maksymalną (ρ_{dmax}) i minimalną (ρ_{dmin}). Dla 4 próbek gruntów gruboziarnistych wykonano badania składu granulometrycznego metodą analizy sitowej zgodnie z normą PN-88/B-04481 oraz badania maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax}) metodą wibracyjną za pomocą wibratora powierzchniowego EWC-12b w cylindrze wielkowymiarowym i badania minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}). Na podstawie wyników analizy sitowej sporządzono wykresy uziarnienia przedstawione na rysunku 8 oraz określono maksymalne średnice ziaren (d_{max}) i średnie ważone średnice ziaren ($d_{sr.waż.}$).

Rys. 8. Wykresy uziarnienia gruntów gruboziarnistych zagęszczonych wibratorem powierzchniowym EWC-12b

Fig. 8. Grain size distribution of the coarse soils compacted by the EWC-12b surface vibrator

Średnią ważoną średnicę ziaren próbki gruntu obliczono według wzoru:

$$d_{sr.waż.} = \frac{\sum p_i d_i}{100} \quad (8)$$

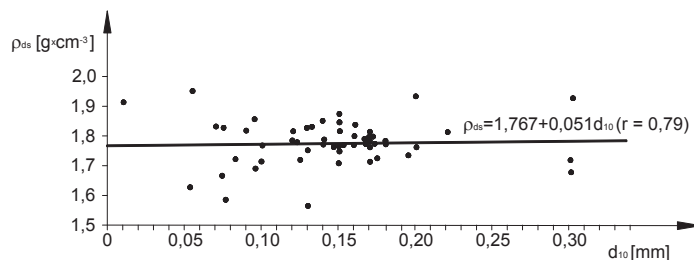
gdzie: d_i – średnia średnica rozpatrywanej frakcji próbki gruntu [mm],
 p_i – procentowa zawartość rozpatrywanej frakcji w próbce.

WYNIKI BADAŃ

Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego z badań w aparacie Proctora (ρ_{ds}) i wilgotności optymalnej (w_{opt}) od uziarnienia

Na podstawie badań wykonanych dla 55 próbek gruntów niespoistych: od piasków drobnych do żwirów w zakresie $d_{10} = 0,01 \div 0,30$ mm ustalono zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) – metoda standardowa Proctora, od średnicy zastępczej d_{10} (rys. 9).

Rys. 9. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) – metoda standardowa Proctora dla piasków i żwirów, od średnicy zastępczej (d_{10})

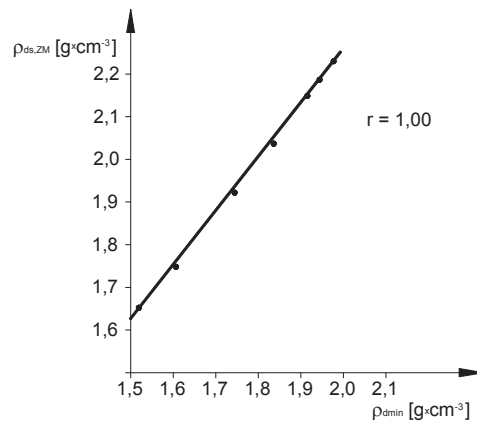
Fig. 9. The values of maximum dry density (ρ_{ds}) – standard Proctor method for sands and gravels versus the values of grain diameter (d_{10})

Z przeprowadzonych badań wynika, że istnieje korelacja pomiędzy maksymalną gęstością objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) – metoda standardowa Proctora, i średnicą zastępczą (d_{10}) dla gruntów niespoistych od piasków do żwirów.

Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego z badań w aparacie Proctora (ρ_{ds}) od minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) i zależność ρ_{ds}/ρ_{dmin} od wskaźnika jednorodności (C_U)

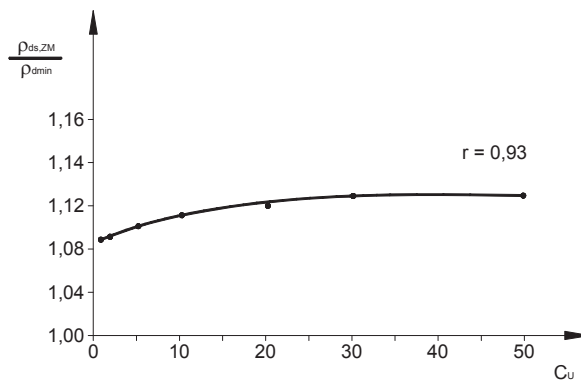
Na podstawie badań piasków i żwirów o uziarnieniu $d = 0,06 \div 20$ mm (rys. 5) wykonanych przez Kabai [1973] autorzy, dla wartości średnich wyników badań, ustalili zależność $\rho_{ds,ZM} = f(\rho_{dmin})$ (rys. 10) i $\rho_{ds,ZM}/\rho_{dmin} = f(C_U)$ (rys. 11).

Z przedstawionych danych wynika, że istnieje dobra korelacja pomiędzy maksymalną gęstością objętościową szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora, i minimalną gęstością objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}), ustaloną w stanie suchym przy wilgotności $w = 0\%$, oraz pomiędzy $\rho_{ds,ZM}/\rho_{dmin}$ i wskaźnikiem jednorodności (C_U). Znając minimalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) lub wskaźnik jednorodności (C_U) gruntu, można określić maksymalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora. Ustalone zależności są ważne dla gruntów o ciągłych wykresach uziarnienia.

Rys. 10. Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego ($\rho_{ds,ZM}$) – metoda zmodyfikowana Proctora, od minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) dla piasków i żwirów

Fig. 10. The values of maximum dry density ($\rho_{ds,ZM}$) – modified Proctor method versus the values of minimum dry density (ρ_{dmin}) for sands and gravels

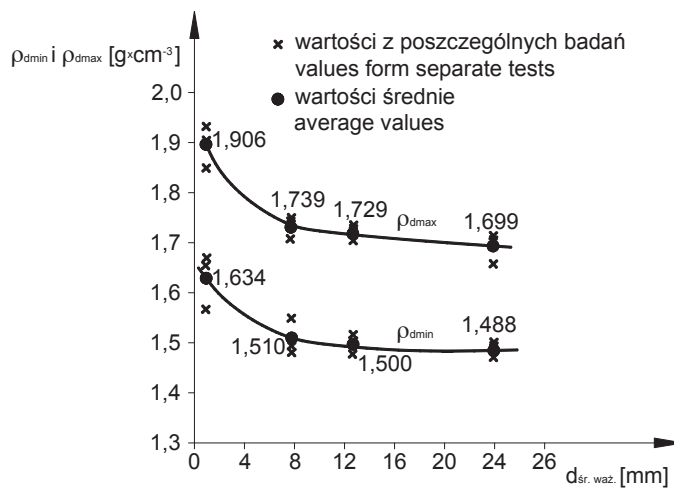

Rys. 11. Zależność $\rho_{ds,ZM}/\rho_{dmin}$ od wskaźnika jednorodności (C_U) dla piasków i żwirów

Fig. 11. The values of $\rho_{ds,ZM}/\rho_{dmin}$ versus the values of uniformity coefficient (C_U) for sands and gravels

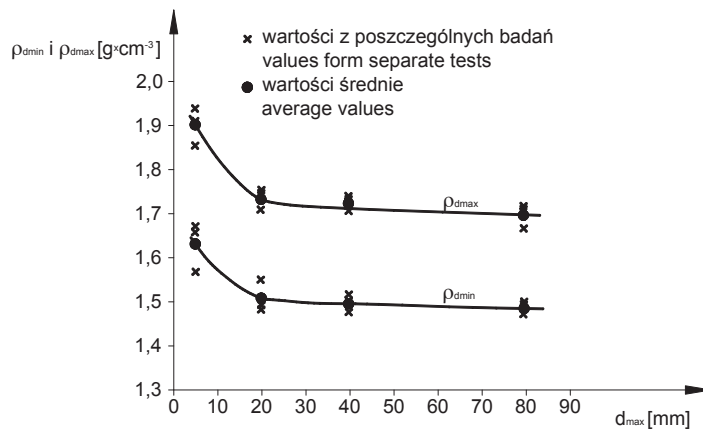
Zależność maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax}) i minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin}) od średniej ważonej średnicy ziaren ($d_{sr.waż.}$) i maksymalnej średnicy ziaren (d_{max})

Na podstawie badań wykonanych dla 4 próbek gruntów gruboziarnistych ustalono zależności gęstości objętościowych szkieletu gruntowego: maksymalnej (ρ_{dmax}) i minimalnej (ρ_{dmin}), od średniej ważonej średnicy ziaren ($d_{sr.waż.}$) (rys. 12) i od maksymalnej średnicy ziaren (d_{max}) (rys. 13). Z przedstawionych danych wynika, że wraz ze wzrostem grubości uziarnienia (d_{max} i $d_{sr.waż.}$) znacznie maleją wartości maksymalnej i minimalnej

Rys. 12. Zależność minimalnej (ρ_{dmin}) i maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax}) od średniej ważonej średnicy ziaren ($d_{sr.waz}$) dla gruntów jak na rys. 8

Fig. 12. The values of minimum (ρ_{dmin}) and maximum dry density and (ρ_{dmax}) versus the values of weighted average grain diameter ($d_{sr.waz}$) for the soils from Fig. 8

Rys. 13. Zależność gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmin} i ρ_{dmax}) od średnicy maksymalnej ziaren (d_{max}) dla gruntów jak na rys. 11

Fig. 13. The values of dry density (ρ_{dmin} and ρ_{dmax}) versus the values of maximum grain diameter (d_{max}) for the soils from Fig. 11

gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax} i ρ_{dmin}) dla maksymalnej średnicy ziaren $d_{max} = 20$ mm, a dla maksymalnej średnicy ziaren $d_{max} > 20$ mm wartości maksymalnej i minimalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{dmax} i ρ_{dmin}) maleją bardzo nieznacznie i są prawie stałe. Ustalono także, że stosunek ρ_{dmin}/ρ_{dmax} wynosi $0,86 \div 0,88$ (średnio 0,87).

WNIOSKI

Na podstawie przytoczonych z literatury badań oraz wyników badań własnych parametrów zagęszczalności gruntów niespoistych (wilgotności optymalnej, w_{opt} i maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego, ρ_{ds}) i parametrów określających jakość zagęszczenia nasypów (wskaźnika zagęszczenia, I_S , stopnia zagęszczenia, I_D) oraz praktyki można sformułować następujące wnioski:

1. Z praktyki wiadomo, że badania parametrów zagęszczalności (w_{opt} i ρ_{ds}) metodą ubijania według Proctora są bardzo uciążliwe i czasochłonne, stąd poszukuje się innych metod określania tych parametrów.

2. Dla gruntów niespoistych parametrami wiodącymi do określenia wilgotności optymalnej (w_{opt}) i maksymalnej gęstości objętościowej szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) są parametry uziarnienia gruntu: maksymalna średnica ziaren (d_{max}), średnia ważona średnica ziaren ($d_{sr.waż.}$), średnica zastępcza (d_{10}) i wskaźnik jednorodności (C_U).

3. Cytowane w artykule zależności mogą służyć do określania dla gruntów niespoistych parametrów niezbędnych do wyznaczenia wskaźnika zagęszczenia (I_S) i stopnia zagęszczenia (I_D) niewysokich nasypów ziemnych (do 3,0 m) i zasypek wykopów. Do oceny jakości zagęszczenia odpowiedzialnych budowli ziemnych wilgotność optymalną (w_{opt}) i maksymalną gęstość objętościową szkieletu gruntowego (ρ_{ds}) należy wyznaczać na podstawie bezpośrednich badań laboratoryjnych.

PIŚMIENNICTWO

- Dąbska, A., Pisarczyk, S. (2012). Wyznaczenie parametrów zagęszczalności na podstawie innych parametrów geotechnicznych. *Inżynieria Morska i Geotechnika*, 4, 320–324.
- Kabai, J. (1973). The effect of grading on the compactibility of coarse-grained soils. Department of Geotechnique, Technical University, Budapeszt.
- Pisarczyk, S. (1975). Zależność między wskaźnikiem zagęszczenia i stopniem zagęszczenia gruntów niespoistych. *Inżynieria i Budownictwo*, 5, 213–216.
- Pisarczyk, S. (2015). Grunty nasypowe. Właściwości geotechniczne i metody ich badania. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- PN-86/B-02480. Grunty budowlane. Określenia, symbole, podział i opis gruntów.
- PN-88/B-04481. Grunty budowlane. Badania próbek gruntu.
- Ślęzak, A. (1961). Określenie zagęszczenia ziemnych zapór wznoszonych metodą hydromechanicznej w świetle doświadczeń budowy elektrowni Koronowo. Praca doktorska. Maszynopis. PAN IBW – Gdańsk. Kraków – Gdańsk.
- VEB Bau und Montagekombinat Ost Betrieb Industriebau Schwedt (1975). Überprüfung der Lagerungsdichte von Erdstoffen-Prüfungen in Feld. Schwedt. Oder.
- Voss, R., Floss, R., (1968). Die Bodenverdichtung im Straßenbau. Werner – Verlag, Düsseldorf.
- Wiłun, Z. (2013). Zarys geotechniki. Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa.

ESTIMATION OF GEOTECHNICAL PARAMETERS USED FOR DETERMINING THE QUALITY OF COMPACTION OF EMBANKMENTS CONSTRUCTED FROM NON-COHESIVE SOILS

Abstract. The paper discusses the parameters of non-cohesive soils' compaction and methods of their determination and the relationships between them. For sands and coarse-grained soils there are presented the relationship between the following parameters: maximum dry density of soil from compaction test (ρ_{ds}) and optimum moisture (w_{opt}) – standard and modified Proctor method, uniformity coefficient (C_U), grain diameter (d_{10}), maximum grain diameter (d_{max}) and weighted average grain diameter ($d_{sr.wa\acute{z}}$), minimum and maximum dry density of soil (ρ_{dmin} and ρ_{dmax}).

Key words: non-cohesive soils, compaction, degree of compaction, correlation between geotechnical parameters

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 26.07.2016

Cytowanie: Dąbska, A., Pisarczyk, S. (2016). Wyznaczenie parametrów geotechnicznych stosowanych do określania jakości zagęszczenia nasypów z gruntów niespoistych. Acta Sci. Pol. Architectura, 15(3), 3–15.